

Problém zlatého meteoritu

Jedným z častých argumentov o zlate ako peniazoch je poukazovanie na fakt, že zlato je vzácne. A preto je údajne peniazmi. Fyzická vzácnosť zlata však nie je tým hlavným, čo ho „odsúdilo“ na to, že sa stalo peniazmi. Inými slovami to nie je jeho výskyt na Zemi, ktorý zo zlata robí peniaze. Peniaze z neho robí to, že relatívne najlepšie reflektuje sprostredkovanie dlhovej výmeny a úrok. Veľmi dobre sa to dá ukázať na jednom myšlienkovom experimente, ktorý sa nazýva „*problém zlatého meteoritu*“.

Čo by sa stalo, ak by zasypali Zem zlaté meteority (a nemalo by to devastačný dopad na planétu) a zlato by bolo v tom čase v nejakej forme považované za peniaze? Prestalo by sa zlato ako peniaze používať? Vzrástli by ceny vyjadrované v zlate násobne a úmerne tomu, koľko zlata by meteority obsahovali? Mali by meteority katastrofický dopad na prisudzovanie hodnoty zlata? Stalo by sa zlato bezcenné? Odpoveď nebudeme hľadať prostredníctvom ekonomicky naivných argumentov o tom, koľko ton zlata by na Zemi takto pribudlo a ani o pravdepodobnosti tohto javu. Budeme postupovať inak.

Popíšeme si celé ekonomické pozadie tejto hypotetickej udalosti. Najprv si povieme od čoho závisí kúpna sila peňazí = zlata. Následne si popíšeme, kedy sa nové zlato dostáva do ekonomického spoločenstva, ktoré zlato ako peniaze používa, resp. kedy sa zvyšuje dopyt po novej peňažnej jednotke, ktorú v takomto spoločenstve dodávajú na trh ťažobné spoločnosti. Potom si ukážeme na základe čoho sa mení kúpna sila zlata, či už by sme mali 100 % rezervný alebo frakčný systém bankovníctva alebo súčasný fiat systém. No a nakoniec si popíšeme výsledok dopadu meteoritov v kontexte dvoch ekonomických systémov - katalaktického (trhového, slobodného) ekonomického systému a následne v kontexte politického ekonomického systému.

Kúpna sila peňazí – zlata

Ako sme si ukázali vo viacerých predchádzajúcich článkoch ([naposledy v tomto](#)), kúpna sila peňazí je odvodená od toho, ako vedia peniaze sprostredkovať dodatočnú jednotku dlhovej výmeny, ktorej ekonomickým parametrom je úroková miera. Kým odvodzovanie výmennej hodnoty statku od úžitkovej hodnoty statku hovorí o miere jeho vymeniteľnosti v ekonomickom spoločenstve na základe jeho vnímaných úžitkových vlastností (tzv. marketability statku; od neho odvodzuje kúpnu silu napr. Menger a po ňom Mises, či Rothbard), tak pripísanie výlučne výmennej hodnoty statku viacerými subjektmi hovorí o jeho peňažnosti; t.j. výmenná hodnota daného statku je dopytovaná *per se*. Ako sme si ukázali, je to jedine dlhová výmena, ktorá umožňuje pripisovať nejakému statku len výmennú hodnotu viacerými subjektmi naraz bez toho, aby mu subjekty pripisovali úžitkovú hodnotu, t.j. aby neodvodzovali subjekty inverzne výmennú hodnotu daného statku od jeho úžitkovej hodnoty. Ukázali sme si, že peniaze môžu byť jedine statok, ktorým ekonomické subjekty z ekonomického hľadiska vhodne a správne reflektujú úrokovú mieru, čo im umožňuje sprostredkovať marginálnu dlhovú výmenu. Detailnejšie a [rozsiahlejšie som o tom písal tu](#). Evolučne potom problém peňažnosti statku riešili ľudia prostredníctvom viacerých statkov a nakoniec prostredníctvom zlata a striebra. Tieto komodity neboli nikdy rigidné a vždy sa pridávali do obehu ich nové jednotky. Ťažbou. Avšak ako ľudia vedeli, že je nutné novú peňažnú jednotku do ekonomického systému pridať? U všetkých ostatných statkov mimo peňazí, nás o tom informujú jednak ceny, na základe ktorých je možné určiť ziskovú maržu v danom odvetví. Na základe čoho však

ekonomicky rozhodnúť, či pridať alebo nepridať do obehu novú jednotku zlata, ak sú ceny a zisk v jednotke zlata určované? Musíme pritom odpovedať na nasledujúcu otázku:

Kedy je ťažba zlata výnosná z hľadiska jeho monetárneho dopytu?

Ťažba zlata môže byť zisková z hľadiska dopytu po jeho úžitkových vlastnostiach (napr. šperky). Tento druh dopytu nás však nezaujíma. Zaujíma nás čisto dopyt po jeho monetárnych vlastnostiach. Ťažobnú spoločnosť samozrejme nezaujíma druh dopytu po novom zlate. Jednoducho hľadá a ťaží zlato. Skúsme však len pre potreby našej práce predpokladať, že zlato má v prípade tohto článku len monetárny dopyt. Aby sme nemuseli riešiť zmeny dopytu z hľadiska jeho úžitkových funkcií. Dodatočná jednotka zlata je vyťažená samozrejme potom, ako sú náklady na ťažbu nižšie ako výnosy z ťažby. Zdá sa to ako jednoduchý problém. Ako však vie ťažobná spoločnosť, že jej náklady sú nižšie ako výnosy z ťažby? Problém je ten, že cena ťažby (náklady) sú určované v zlate a rovnako a jej tržby sú určované v zlate. Ťažobná spoločnosť ťaží vtedy ak je ťažba jednej unce zlata menej ako jedna unca, inak by bola v strate. Predpokladajme, že svoje náklady pozná. Problém však je, či uncu predá – a pozor popisujeme predpoklad, že ju niekto chce len na monetárne účely; nie kvôli jej úžitkovej hodnote (napr. na šperky). Na základe čoho bude teda po dodatočnej unci zlata dopyt, napr. zo strany nejakej finančnej inštitúcie?

Vzhľadom na to, že zlato je používané ako peniaze a ako tvrdím, peniaze získavajú svoju kúpnu silu na základe sprostredkovania dodatočnej jednotky dlhovej výmeny, to bude spojené s odhadom poklesu úrokovej miery. Finančná inštitúcia to vie na základe toho, že na jednej strane existuje dopyt po zostatkoch zlata, ktoré drží marginálny holder a na strane druhej existuje dopyt po zlate zo strany marginálneho potenciálneho podnikateľa (budúceho potenciálneho dlžníka), ktorý chce zrealizovať nejaký dodatočný podnikateľský projekt/nápad. Projekt/nápad sa musí samozrejme javiť ako zmysluplný. Finančná inštitúcia ho musí ako zmysluplný odhadovať.

Problém však je, že marginálny holder zlata môže špekulovať na vyššiu úrokovú mieru, ako je ponúkaná marginálnym podnikateľom so záujmom o kapitálové zdroje, ktoré by chcel za zlato nakúpiť. V ekonomickom spoločenstve sa vtedy deje veľmi podstatná vec. Relatívne stúpa úroková miera, ktorá spôsobuje relatívny rast nákladov dlžníkov. To sa deje všade inde okrem oblasti, kde sa ťaží zlato. V oblasti ťažby náklady relatívne klesajú. Ako sme si povedali, holderi zlata totižto špekulujú na vyšší úrok, ktorý za inak nezmenených okolností aj zvýšili; napr. vtedy ak by nebolo nikoho, kto by za daných okolností pridal dodatočnú jednotku peňazí do obehu. Baňa sa však potom na základe tohto stáva relatívne ziskovejšia, pretože je vyšší dopyt po novej peňažnej jednotke, čím relatívne klesajú jej náklady, oproti tomu, že vie dodať na trh o jednotku zlata viac – rastú jej tržby. A samozrejme všetko platí i naopak.

Baňa pôsobí v tomto prípade ako proti-sila voči sile, ktorú má marginálny holder zlata a jeho vplyv na marginálnu výšku úrokovej miery. Aj úroková miera sa musí totižto na trhu tvoriť a to na základe vnímania nielen veriteľov, ale i potenciálnych dlžníkov. Samozrejme všetko platí i opačne. Ak ponúkajú podnikatelia (dlžníci) nezmysluplné projekty, ktoré krachujú, t.j. produkty týchto projektov nie je možné umiestniť na trh a splatiť tak dlh, úroková miera v spoločenstve relatívne rastie, čo zas zastavuje ťažbu. Náklady ťažby vtedy relatívne stúpnu, vzhľadom na to, že klesne dopyt po novej jednotke zlata v ekonomickom systéme.

Samozrejme na slobodnom trhu sú tieto ekonomické aktivity realizované cez rôzne špecializované inštitúcie, bankové domy, ktoré sú market-makri na trhu s dlhom a úrokovou mierou. Avšak princíp dopytu a ponuky po novej jednotke zlata je identický, či už na individuálnej úrovni jednotlivcov alebo na úrovni bánk. A v realite je ťažba ovplyvnená aj priemyselným dopytom po zlate. To značí, že pridávanie resp. odoberanie peňažnej jednotky je omnoho flexibilnejšie, ako si popisujeme.

A všetko je ovplyvňované i samotnou organizáciou bankovej činnosti; t.j. či by spoločstvo preferovalo 100% rezervný systém alebo by malo frakčný systém bankovníctva. V prípade frakčného systému bankovníctva by bol dopyt po novom zlate na trhu ovplyvnený napr. aj tým, ako efektívne a dobre vedia banky manažovať dlh v čase a priestore a odhadovať úrokovú mieru, čo by sa premietalo v prirodzenom znižovaní / zvyšovaní trhom objavovaných rezerv bánk v podobe zlata (peňazí) a bolo závislé i od právnych súvislostí s vymáhaním dlhu a právnej istote v spoločensťve a pod.. Samozrejme platí, že čím úspešnejšie by frakčné banky vo svojej činnosti boli (čím menej by ich krachovalo), tým menej peňazí ako rezerv v podobe zlata by spoločensťvo potrebovalo. To má rovnako vplyv na flexibilitu a potrebu pridávania dodatočnej jednotky zlata do ekonomického spoločensťva.

Zmeny kúpnej sily peňazí (zlata) a zmeny dopytu po zlate (peniazoch) v ekonomickom systéme

Vyššie sme si popísali zmeny dopytu a ponuky po zlate = peniazoch. Pre potrebu toho, čo by sa by sa dialo po dopade meteoritov potrebujeme ešte popísať ako sa mení kúpna sila peňazí – zlata a čo všetko vplýva na dopyt po peniazoch = zlate v ekonomickom systéme. Od toho sa bude totižto odvíjať to, čo sa stane pri dopade meteoritov, ktoré majú na Zem doniesť nové zlato. Zmeny jeho kúpnej sily si predstavíme najprv v individuálnom zlatom štandarde, následne v bankovom zlatom štandarde – mena so 100% krytím alebo frakčným krytím rezervami zlata a nakoniec vo fiat systéme, kedy nemá fiat mena oficiálne prepojenie na zlato.

Zmena kúpnej sily peňazí nemá ako prísť v prípade nejakej priamej realizovanej výmeny zlata za statky. Nie je k tomuto žiaden dôvod. Cena, t.j. výmenný pomer zlata voči inému statku je realizovaná na základe aktuálne vnímaného dopytu a ponuky po zlate a po menenom statku, so zohľadnením všetkých známych faktorov, ktoré v spoločensťve subjekty realizujúce predmetnú výmenu vnímajú. Nech je to už čokoľvek.

Zmena kúpnej sily môže prebiehať jedine v čase. A explicitné je to v rámci dlhovej výmeny. Môžeme si to predstaviť nasledovne. Subjekt X (veriteľ) vlastník zlata požičia v čase t zlato subjektu Y (dlžník). Y použije v čase t zlato na nákup nejakých existujúcich statkov pre svoj ekonomický projekt, ktorého výsledky chce v budúcnosti v čase $t+1$ predať a získať tak istinu a úrok pre veriteľa (plus svoj zisk). Ako vidno zlato v tomto prípade sprostredkovalo dlhovú výmenu v čase t a zároveň sprostredkovalo nákup nejakých spoločenských úspor v čase t . To, že úspory reálne existujú je to dôležitá poznámka; zlato len sprostredkovalo ich presun od nejakého podnikateľa, ktorý ich v minulosti v čase $t-1$ vytvoril – pravdepodobne rovnako na dlh. Neminú sa pritom žiadne úspory, ktoré neexistujú. Investície sa vždy rovnajú použitým úsporám.

Ak bude Y v čase $t+1$ úspešný (situácia A), nie je dôvod, aby zlato strácalo svoju kúpnu silu. Naopak. Bolo použité podľa plánu. Ak však Y v čase $t+1$ neuspeje (situácia B), istinu a úrok v podobe zlata nevráti. Práve vtedy sa relatívne zníži kúpna sila zlata oproti plánovanej situácii

A. O koľko? O realizovanú mieru straty X (tá môže byť ešte kompenzovaná predajom kolaterálu, ktorý Y ponúkol pri dohode o dlhovej výmene v t). Ako sa kúpna sila zníži? K situácii B viedlo to, že sa použili nejaké kapitálové zdroje nakúpené Y v čase t na jeho projekt, ktorý však skrachoval. Kúpna sila zlata teda klesne o stratu predmetného projektu. Stratu realizuje celú či už X alebo Y (Y v prípade, že X siahne na jeho kolaterál). Prečo kúpna sila klesá? Zdroje sa minuli na niečo, z čoho sa nič nevyprodukovalo. Kým v situácii A spoločstvo získava nové produkty, ktoré uspokojujú potreby jeho členov a ktoré sú za zlato ďalej nakupované (kúpna sila zlata stúpa), tak v situácii B predmetné produkty neexistujú, pričom sa na neekonomický projekt minuli existujúce kapitálové zdroje, ktoré niekto predtým v čase t-1 vyrobil a ktoré boli reálnymi úsporami ekonomického spoločstva. V situácii B sú fuč, a fuč je aj to, čo sa za dané statky mohlo alternatívne vyprodukovať. Zdroje sa minuli bez pridanej hodnoty. Dlh skolaboval. Kúpna sila zlata, ktoré zo spoločstva kúpou kapitálových statkov prostredníctvom Y v čase t nezmizlo, musí relatívne klesnúť. Relatívne preto, lebo spoločstvo je väčšinou náchylné na to, aby sa podporovali produktívne projekty a nie neproduktívne. Ak by sa podporovali len neproduktívne projekty, výsledkom by bola absolútny pokles kúpnej sily zlata, ktorý by sa prejavoval v nejakej extrémnej situácii tým, že si za zlato nie je čo kúpiť. Typickým príkladom je nejaký výsledok vojny, kedy sa doslova ničia a likvidujú všetky ekonomické zdroje.

Čo sa deje v prípade, že je táto výmena sprostredkovaná inštitúciami? To isté. Jediný by-product je znižovanie spreadu daných výmen. Dôvodom je existencia spreadu, ktorá musí byť na individuálnej úrovni vysoká. Dôvody pre šírku spreadu sú hneď viaceré. Problém vymáhania pohľadávky na individuálnej úrovni, problém vzájomného stretnutia potenciálneho veriteľa s dlžníkom v kontexte obsahu ale i rozsahu výmeny, vzájomný súlad o výške úrokovej miery, či ostatných podmienkach výmeny a pod.. Tento široký spread využívajú špecializovaní podnikatelia – banky a svojou konkurenčnou činnosťou ho znižujú.

Ako? Štandardizujú podmienky dlhu, obracajú sa na právny systém s problémom vymáhania dlhu, diverzifikujú riziko, čím umožňujú znižovať úrokovú mieru, získavajú nové zlato od baní a samozrejme sú miestom, kde sa môžu rôzni potenciálni dlžníci s rôznymi potenciálnymi veriteľmi stretnúť, resp. veriteľom i dlžníkom poskytujú služby za dané sprostredkovanie. Na svoje aktivity nepoužívajú len priamo obeh peňazí = zlata, avšak používajú i rôzne substitúty, ktoré nazývajú meny, ktoré sú do zlata konvertibilné. Čím sú ich aktivity ekonomicky úspešnejšie – dosahujú zisk, tým lepšie dokážu sprostredkovať vzťah veriteľ/dlžník a naopak, v prípade neúspechu krachujú a opúšťajú trh. Vzťah veriteľ/dlžník vedie banky sprostredkovať nielen priamo prostredníctvom peňazí, ale i vzájomným započítaním si dlhov klientov bánk v peniazoch vyjadrených a to ako v priestore (medzi ľuďmi navzájom), tak i v čase. Platí potom, že čím sú ich aktivity ekonomicky úspešnejšie, tým menej peňazí = zlata, je potrebného a tým viac klienti využívajú meny (záväzky), ktoré sú produktom bankového sektora.

Mena mení svoju kúpnu silu obdobne ako peniaze – závisí to od toho, ako sa darí / nedarí bankovému sektoru, ktorý menu používa sprostredkovať vzťah veriteľ / dlžník. Ak úspešne – dlhy sú naplnené a splatené, mena zvyšuje kúpnu silu a naopak. V prípade, že bude projekt neúspešný, vytvorený záväzok v čase t nie je splatený, čo spôsobuje, že mena v čase t+1 stráca relatívne svoju kúpnu silu a naopak samozrejme. Banková činnosť je potom úspešná vtedy, pokiaľ úspešné projekty prevyšujú tie neúspešné. Rovnako platí, že v prípade, že by banka „zakryla“ svoju neúspešnú aktivitu prostredníctvom novo-vydanej meny v t+1 bez toho, aby bol záväzok vytvorený voči nejakému aktívu (projektu), kúpna sila meny by rovnako klesala;

v obehu by bolo viac jednotiek meny, ktorých kúpna sila by bola nižšia vzhľadom na to, že sa jedná o tzv. *counterfeit credit* (termín používaný napr. K. Weinerom).

Z uvedeného vyplýva, že dopyt po zlate (novom i v obehu) v prípade úspešnosti bankového systému klesá a naopak. V prípade neúspešnosti bankového systému ľudia naďalej potrebujú mať zabezpečenú likviditu, čo spôsobuje zas naopak zvýšený dopyt po zlate = peniazoch (novom i v obehu). Tým môžu klienti bánk v slobodnom systéme efektívne ovplyvňovať konkurenčné správanie sa bankového sektora, od ktorého je zlato indiferentné. Zlato totižto poskytuje likviditu rovnako ako meny bankového systému. Zlato je inými slovami konkurenčným artiklom celého finančného bankového systému, bez ohľadu na to, že systém s ním pracuje.

Je otázne, či by fiat bankový systém vznikol v slobodnom spoločenstve alebo nie. Avšak potreba peňazí = zlata v systéme je tým menšia, čím viac platia dohody, existuje efektívny právny systém a slobodná konkurencia tlačí banky podporovať čo najviac zmysluplné ekonomické projekty. Ak by sme si zidealizovali slobodný bankový systém a slobodnú spoločnosť, skôr sa priama potreba zlata v tejto spoločnosti vytráca, ako by mala byť veľmi výrazná. Potreba peňazí = zlata by však s veľkou pravdepodobnosťou asi nezmlzla a to vzhľadom na permanentnú prítomnosť nejakého druhu neistoty, či rizika spojeného s riadením a manažmentom dlhu.

Je to však skôr politické riadenie a politické intervencie, ktoré vo finančnom systéme spôsobujú stres. A samozrejme následný dopyt po zlate zo strany ľudí, ako poistky voči chybám bankového sektora a zabezpečenia si vlastnej nezávislosti od tohto sektora. Dôvodov preto je viacero. Prvým dôvodom sú priame regulácie a intervencie do pôsobenia do tohto sektora, ktoré musia nevyhnutne pôsobiť distorzne. Po druhé je to právny systém a súvisiace pravidlá o vymáhaní dlhu. Keďže tvorcom týchto pravidiel je štát, ktorý je zároveň aj dlžníkom, nesmie nikoho prekvapiť, že situáciu zneužíva. Inflácia a hyperinflácia kúpnej sily politicky ovládaných mien, nie je ničím prekvapivým. No a po tretie je to pôsobenie štátnych intervencií aj voči dlžníkom samotným; platí tu veľmi jednoduchá poučka, čím viac regulácií a daňového bremena na dlžníkov (podnikateľov a ľudí) štát uvaľuje, tým sa zvyšuje pravdepodobnosť toho, že obsluha dlhu môže skolabovať, čím kolabuje i finančný systém. Dopyt po peniazoch = zlate v takomto systéme nie je teda ničím prekvapivým. Je to práve zlato = peniaze, ktoré zabezpečuje nezávislosť ľudí od týchto systematických rizík.

Meteority dopadli – čo sa bude diať?

Po popísaní toho, ako peniaze nadobúdajú kúpnu silu, ako sa mení dopyt po ich množstve a ako sa mení dopyt po nich v kontexte ich ekonomického pôsobenia v bankovom systéme, môžeme predstúpiť priamo k myšlienkovému experimentu o dopade meteoritov. Čo sa stane s hodnotou zlata ak dopadnú na Zem zlaté meteority? Ako uvidíme, závisí to od viacerých premenných a zároveň toho, aké spoločenstvo by ľudia mali – či by šlo o katalaktický (trhový, slobodný) systém a či by sa jednalo o politický regulovaný systém.

Vo všeobecnosti sa predpokladá, že po dopade meteoritov by sa ceny ekonomických statkov vyjadrené v zlate, resp. ekvivalente meny bankového sektora, ktorá je do zlata konvertibilná, zvýšili postupne aj keď nesúmerne o toľko, o koľko nového zlata by vďaka meteoritom

v spoločenstve pribudlo. Postupne a nesúmerne preto, lebo peniaze – nové zlato – by sa spoločnosťou šírilo postupne.

Nie tak zhurta. Nie je to také jednoznačné. A závisí to od viacerých premenných. Kúpna sila zlata nie je daná. Ako by malo byť zjavné z tu vyššie realizovaného popisu, kúpna sila je odvodená od dopytu po sprostredkovaní dodatočnej jednotky dlhovej výmeny. Až následne od početnosti zlata. Na to, aby sa v spoločenstve vyskytli vyššie ceny v zlate, je preto potrebný buď kolaps ekonomickej činnosti, ktorá je cez dlh realizovaná, čo následne relatívne znižuje kúpnu silu peňažnej jednotky (ceny rastú), alebo by sa museli nové peniaze (komodita) objaviť v spoločenstve z ničoho nič a doslova zadarmo.

Musíme si uvedomiť, že aj ťažba z meteoritov má svoje ekonomické limity. Náklady ťažby musia byť nižšie ako výnosy z ťažby. Problém ťažiara je samozrejme umiestniť na trh novú jednotku produktu. V katalaktickom (slobodnom / trhovom) spoločenstve to závisí od dvoch premenných: A) dopytu po dodatočnej dlhovej výmene, t.j. ako veľmi vyspelý bankový systém spoločenstvo má v kontexte správneho objavovania úroku a potreby množstva zlata, čo vlastne ovplyvňuje tržby ťažiara, a B) ekonomicky zmysluplnej možnosti pridania novej jednotky do obehu, t.j. ako veľmi lacné / drahé je v kontexte A) vyťažiť novú jednotku zlata.

Uvažujme zároveň opäť, že zlato slúži jedine na monetárne účely, aby nás zatiaľ nevyrušovali iné faktory. Predpokladajme, že zlato nemá priemyselné využitie. Budeme postupovať takto. Najprv si popíšeme vplyv A) objavovanie úroku, vplyv B) popíšeme následne. Tento postup je zvolený preto, aby sme si uvedomili vplyv daných faktorov osamotene. A nezabúdajme, že v kontexte nejakej reálnosti nášho popisu, by to bola nejaká kombinácia vplyvov A), B) a samozrejme dopytu po priemyselnom využití zlata, ktorá by nakoniec bola výsledkom situácie.

Ako sme si popísali vyššie, v katalaktickom systéme je po zlate z hľadiska monetárneho dopytu síce relatívne stabilný záujem, avšak zlato ako peniaze nemá prečo hrať nejakú významnú úlohu. Monetárny dopyt po zlate je ale stabilný. Banková činnosť efektívne nahrádza potrebu vyššieho množstva zlata. Dopyt po dodatočnej jednotke zlata by sa v danom spoločenstve mohol zvýšiť jedine pri nejakých nepredpokladaných ekonomických udalostiach súvisiacich s chybnými dohadmi vo finančnom systéme (zlým odhadom úrokovej miery), resp. nejakej nepredvídanej udalosti, ktorá by spôsobovala, že spoločenstvo prestáva veriť dohodnutým finančným záväzkom a bankovému systému.

Keďže sme stanovili predpoklad, že meteority dopadnú do slobodnej spoločnosti, s rozvinutou konkurenciou bankového systému, realizácia chybného predpokladu o doteraz nevyužívaných skrytých úsporách spoločenstva nie je moc na mieste. Konkurenčná aktivita bánk a vnímanie úspešnosti bankovej činnosti klientov bánk zobrazujúca sa v ziskovosti daného sektora by mala odhaľovať skutočne vnímanú úrokovú mieru. Úspory (kapitálové zdroje) by mali byť alokované relatívne optimálne (relatívne preto, lebo ani slobodný systém nezaručuje 100% úspešnosť; vždy bude spoločenstvo čeliť podnikateľskej neistote).

Ťažiar dokáže dodatočnú jednotku zlata vyťažiť ziskovo jedine v prípade, že existuje zmysluplný dopyt po jeho produkcii zlata. Úroková miera totižto neklesne kvôli novým zásobám zlata, ktoré priniesli meteority. Potenciál vyšších tržieb rastie ťažiarovi v prípade, že bankový sektor zle odhaduje úrokovú mieru a dopyt po dodatočnej jednotke zlata je relevantný. Až tento proces spôsobí pokles úrokovej miery. Ak by tento dopyt neexistoval, zlato by sa

proste neťažilo. Neoplatilo by sa to. A to z jednoduchého dôvodu. Nikto by zlato od ťažiara nevzal a ten by ho nevedel vymeniť, lebo by zlato nikto nepotreboval.

Môžeme si to predstaviť na extrémnom príklade: ťažiara a bláznivého vynálezcu. Ťažiar môže vyťažiť dodatočnú uncu zlata z meteoritu a bláznivý vynálezca môže za ňu ponúknuť projekt zostavenia stroja času. Vynálezca nemal na projekt dostatok zdrojov pred objavením sa dodatočnej unce zlata z meteoritov. Úrok, ktorý ponúkal, nebol totižto dostatočne vysoký v kontexte veriteľov, vzhľadom na to, že projekt bol proste blbosť. Ak by dal ťažiar zlata nové zlato na tento projekt, asi by následne banoval. Potrebuje uspokojiť iné a dôležitejšie potreby.

V nami popisovanom spoločenstve je však banková činnosť dostatočne rozvinutá a zdroje sú alokované relatívne optimálne. Jedine teda, že by sa začali podporovať blbosti a nezmyselné projekty. To však nie je v súlade s predpokladom o rozvinutom bankovom systéme (uvidíme, čo sa stane v druhom príklade, politického vplyvu na finančný systém).

Z toho vyplýva, že dopad meteoritov by nemusel vôbec spôsobiť nejaký dodatočný dopyt po zlato. Ak by aj bola konzistencia meteoritov na zlato výdatná, tak by to spôsobilo skôr elimináciu starších baní a ťažobných projektov s vyššími nákladmi. Staré menej výdatné bane by sa zavreli a ťažba by sa presunula k meteoritom. Avšak meteority by mohli ostať aj šťastí nedotknuté, resp. by sa ťažilo z nich zlato len do výšky prirodzenej potreby nového zlata v spoločenstve a v kontexte uzavretých neziskových baní z minulosti.

Vyššie ceny v systéme by mohli nastať jedine v prípade, že nové zlato vyvolá v ľuďoch nejakú formu predstavy, ktorá spôsobí, že budú podporované aj nezmyselné projekty, ktoré by časom krachovali, čo by sa prejavovalo v zmenách kúpnej sily a zmenách cien v spoločenstve.

V tomto prípade sa jednalo o popis vplyvu kúpnej sily zlata na ťažbu zlata; t.j. hľadisko A). Čo však samotné náklady ťažby? Pristúpme k popisu problému z hľadiska B) a to tak, že A) kúpnu silu a dopyt po zlato predpokladajme. Predstavme si situáciu tak, že meteority skutočne prinesú na Zem obrovské množstvo zlata a v takej obrovskej výdatnosti žil, že relatívne náklady ťažby výrazne poklesnú. Jednoducho niečo také aké niekoľkonásobný Klondike. Situácia, kedy sa na trh môže naraz a skokovito dostať veľa zlata kvôli tomu, že pridanie dodatočnej jednotky je extrémne jednoduché. Čo sa bude v spoločenstve diať potom?

Porastú ceny. Nie však ekonomicky distorzne. Prirodzene. Keďže v našom katalaktickom spoločenstve má zlato kúpnu silu a je v bankovom systéme potrebné, avšak zároveň ho na Zem meteority priniesli vo veľmi veľkom množstve a zároveň sme si teda stanovili predpoklad toho, že nová jednotka zlata môže byť získaná relatívne lacno, premietne sa to do zmien cenovej hladiny statkov vyjadrovaných v zlato, resp. cien meny bankového systému, ktorá je konvertibilná do zlata. V katalaktickom spoločenstve sa táto zmena cenovej hladiny s vysokou pravdepodobnosťou prejaví veľmi rýchlo a efektívne. Do akej miery? Dovtedy, kým sa marginálne náklady na ťažbu nevyrovnajú marginálnym výnosom z ťažby zlata. Nastanú pritom v ekonomickom spoločenstve nejaké formy nekatalaktických distorzií? Keďže sa jedná o prírodný úkaz, hovoriť o nekatalaktických distorziách by nemalo význam. A to aj z toho hľadiska, ak by niekomu na pozemok meteorit nepadol a niekomu by naopak padol. Jednalo by sa vtedy proste o „relatívne šťastie jedného“ a „relatívnu smolu druhého“. Relatívnu preto, pretože by sa ekonomický systém daného spoločenstva so zmenou situácie vysporiadal zmenou cenovej hladiny. Kúpna sila zlata je určovaná prostredníctvom sprostredkovania dlhovej výmeny. Množstvo zlata v systéme má len kalkulačný efekt. Výsledkom zmien cenovej hladiny

by však bolo jediné. V určitom momente by sa ťažba opätovne zastavila a bola závislá opätovne len od dopytu po novej jednotke zlata. Čiže výsledok by mohol byť opätovne veľmi podobný ako v prípade A); časť meteoritov a zlata v nich by ostala ležať ako potenciálne zásoby zlata.

Samozrejme v realite by sa prejavovali tieto dve situácie v nejakej vzájomnej kombinácii a rovnako by boli ešte ovplyvnené priemyselným dopytom po zlate; ten však nemá vplyv na zmeny kúpnej sily zlata ako peňažnej jednotky, mal by len vplyv na to, či by sa zlato ťažilo a v akej miere.

Ako je vidno z uvedeného, meteority by teoreticky nemuseli spôsobiť nič, resp. presunúť ťažbu z existujúcich baní k meteoritom, resp. zmeniť čiastočne cenovú hladinu v spoločenstve. Čo nám v našom popise ostáva popísať? Ostáva nám ešte nové zlato z meteoritov politicky zneužiť. A o tom je vlastne popis toho, čo by sa stalo, ak by meteority dopadli do politicky ovládaného bankového systému (niečoho, čo máme i dnes).

V politicky ovládanom systéme má zlato = peniaze upravený význam voči tomu, na čo by slúžilo v katalaktickom systéme. Význam a dopyt po zlate v takomto systéme vyplýva z toho, že zlato = peniaze, dokáže zabezpečovať v prípade politicky spôsobených problémov vo finančnom systéme ľuďom potrebnú likviditu. Zlato umožňuje byť ľuďom nezávislými na finančnom systéme. Zlato je tu rovnako priamou konkurenciou bankovej činnosti. Treba však upozorniť, že v prípade politického vplyvu v spoločenstve, má konkurencia zlata a bankového systému trocha iný charakter, ako konkurencia zlata a bankového systému v katalaktickej spoločnosti. Kým v katalaktickom spoločenstve je to o rozložení rizika súvisiaceho s úspešnosťou / neúspešnosťou bankového sektora odhaľovať výšku úrokovej miery a optimálne využívať vzácne ekonomické zdroje spoločenstva, čo podlieha klasickému podnikateľskému riziku na konkurenčnom trhu, tak v politicky ovládanom spoločenstve je zlato poistka voči veľmi vysokej miere istoty toho, že ekonomické zdroje spoločenstva nebudú využívané optimálne, čo zvyšuje riziko správneho fungovania finančného systému a vedie k tomu, čo dnes pracovne nazývame kríza.

Dôvody pre tieto tvrdenia súvisia v princípe s tromi oblastami „záujmu“ politikov. Po prvé, s priamou formou regulácie finančného systému, ktorá má dopad na optimálnosť jeho fungovania. Po druhé z hľadiska toho, že politicky ovládaný ekonomický systém má výrazný daňový, regulačný a právny vplyv aj na podnikateľské a ekonomické projekty ľudí v spoločenstve. Čo je vlastne to, čo finančný sektor podporuje. Projekty potom nie sú závislé len od podmienok úverov, ale i od toho, ako veľmi ich politici v spoločenstve regulujú a zdaňujú. A samozrejme platí, že čím viac, tým náročnejšia je obsluhu dlhu a tým je i vyššia miera chybovosti finančného systému, čo má potom priamy dopad na kúpnu silu peňazí – kolaps dlhu znižuje ich kúpnu silu. No a tretím dôvodom je to, že samotné verejné autority dnes výrazne pôsobia v ekonomických väzbách. A dokonca sú aktívne v aktivitách, ktoré nemajú nič spoločné s nejakou formou ekonomickej užitočnosti. Kým stavenie ciest, či poskytovanie vzdelávania sú ekonomické aktivity, ktoré sú ekonomicky zmysluplné (a mali by priestor i v slobodnej spoločnosti), tak aktivity ako je byrokracia, prerozdeľovanie bohatstva, či nedajbože jeho likvidácia v podobe vojnového konfliktu, sú vysoko neefektívne ekonomické aktivity. Pri tých prvých sa môžeme zamýšľať, či ich trh bude vedieť poskytovať efektívnejšie alebo nie (asi áno). Ale tie druhé sú priamo ekonomicky škodlivé. A práve tieto druhé priame aktivity verejného sektora majú dopad na úspešnosť / neúspešnosť finančného systému a tým

i na kúpnu silu peňazí. A aj štát je dlžník a aj štát realizuje ekonomickú činnosť. A aj štát môže skrachovať, resp. neobsluhovať svoj dlh.

Čo sa týka nášho prípadu, že meteority dopadnú do ekonomicko-politického spoločenstva, tak je v princípe jedno, či by bolo zlato postavené mimo finančný systém (ako je tomu dnes vo forme fiat systému), alebo by bolo jeho integrálnou a vnímanou súčasťou (nejaký politicky ovládaný fiduciary media systém). Dopyt po zlato v tomto spoločenstve existuje. Pád meteoritov by ho dokonca mohol výrazne zvyšovať.

Aj v politickom systéme platia obdobné pravidlá, aké platia v katalaktickom systéme. S jediným rozdielom. Politické autority vedia meteority znárodniť, privlastniť si zlato a politicky ho zneužívať. Výsledok kúpnej sily zlata by bol potom závislý od toho, na čo a ako ho politici použijú. Ak napr. identicky ako v 16 storočí španielska koruna zneužila striebro z Nového sveta na splácanie svojich dlhov, kedy bolo striebro integrálnou súčasťou finančného systému, kúpna sila nášho zlata z meteoritov bude klesať. Klesala by úmerne tomu, ako efektívne by vedeli politici zlato získať a ako moc a na aké ekonomické hlúposti by zlato využívali. Španielska koruna ním financovala vojny a získavala ho prostredníctvom otrockej práce domorodého obyvateľstva. Niet divu, že súvisiace storočie bolo spojené s rastom cenovej hladiny.

Ak by zlato nebolo integrálnou súčasťou finančného systému a meteority by padali do spoločenstva s dnešným fiat systémom, kedy je cena zlata vyjadrovaná v nejakej fiat mene, a ak by sme stále predpokladali negatívny vplyv politických elít na ekonomické spoločenstvo, tak by bola situácia identická, len opticky mierne odlišná. Za predpokladu, že politické elity financujú blbosti vo fiat mene a ako kolaterál používajú vyťažené zlato, tak by kúpna sila fiat meny samozrejme klesala. A klesala by samozrejme i kúpna sila zneužívaného zlata. Opticky by sa to však javilo tak, že cena zlata vyjadrená vo fiat mene stúpa. A to z toho dôvodu, že pokles kúpnej sily fiat meny by bol rýchlejší. Lebo fiat mena sa dá ľahšie zneužívať ako zlato. Kúpna sila zlata by však vo svojom absolútnom vyjadrení rovnako klesala.

Záver

Aj keď sa v článku venujeme hypotetickej situácii pádu zlatých meteoritov, na pozadí tohto myšlienkového experimentu, je možné vidieť, čo ovplyvňuje ťažiarov zlata ťažiť v prípade, že je zlato vo finančnom systéme považované za peniaze, resp. je mena finančného systému konvertibilná do zlata. Rovnako je možné z uvedeného logicky vyvodzovať, prečo by ťažba Bitcoinu v prípade, že by bol Bitcoin peniazmi skolabovala, čo popisujem v článku „*Čo by sa stalo, ak by bol Bitcoin peniazmi? Zanikol by.*“ A ako je z nášho myšlienkového experimentu vidno, kúpna sila peňazí je závislá od toho, do akej miery máme slobodný a konkurenčný finančný systém. Pretože aj v prípade dopadu zlatých meteoritov by sa kúpna sila zlata = peňazí menila v závislosti od toho, ako veľmi zlato slúži na slobodné dohadovanie si obchodných výmen na dlh a naopak ako veľmi je politicky zneužívané na financovanie ekonomicky nepotrebných aktivít.

Matúš Pošvanc, 21.12.2018

Karpiš, J. Zlé peniaze.

Pošvanc, M. Čo by sa stalo, ak by bol Bitcoin peniazmi? Zanikol by.

Pošvanc, M. Cantillonove efekty.

Pošvanc, M. Problém kúpnej sily peňazí a jej objektivizácie Mises-Rothbard-ovou vetvou rakúskej ekonomickej školy alebo prečo Bitcoin nie je a ani nebude peniazmi.